

| به نام خدای مهربان |

حقوق بین الملل به زبان ساده

حمایت از حقوق زنان

درمخاصمات مسلحانه‌ی بین‌المللی

ماهیت و آثار حقوق بشر دوستانه
نسبت به زنان درمخاصمات مسلحانه

| دکتر ابراهیم مشهدی | محمد مهدی سیدناصری |

کتاب‌های منعم
واحد حقوق و روابط بین‌الملل
مؤسسه‌ی نشر و تحقیقات ذکر

دفتر و فروشگاه مرکزی:

تهران، خ انقلاب، خ فلسطین جنوبی، خ محتشم، شماره ۲۰، طبقه همکف، واحد ۲

تلفن: ۶۶۴۱۰۵۴۱ (خط ۵) • تلفکس: ۶۶۴۶۸۲۶۳ • کدپستی: ۱۳۱۵۸۴۴۵۴۷

اینستاگرام: ghasedakbooks • تلگرام: ghasedakbooks @ • فروشگاه آنلاین: www.ghasedakbooks.ir

حمایت از حقوق زنان در مخاصمات مسلحانه بین‌المللی

دکتر ابراهیم مشهدی - محمدمهدی سیدناصری

مدیر هنری و اجرای جلد: فریدون حقیقی

صفحه‌آرایی: کارگاه گرافیک قاصدک

زیر نظر شورای بررسی

لیتوگرافی: گلپا • کد: ۰۰/۱۰۵۷

چاپ چهارم: ۱۴۰۱ • تیراژ: ۱۰۰ جلد

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۲۳۷-۲۱۳-۲

کلیه‌ی حقوق چاپ و نشر انحصاراً برای

مؤسسه‌ی نشر و تحقیقات ذکر محفوظ است.

قیمت: ۷۵۰۰۰ تومان

چاپ چهارم

سرشناسه: مشهدی، ابراهیم، ۱۳۴۷ -

عنوان و نام پدیدآور: حمایت از حقوق زنان در مخاصمات مسلحانه بین‌المللی /

ابراهیم مشهدی، محمدمهدی سیدناصری.

مشخصات نشر: تهران: مؤسسه نشر و تحقیقات ذکر. / مشخصات ظاهری: ۲۰۰ ص.

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۲۳۷-۲۱۳-۲ / وضعیت فهرست نویسی: فیبا

یادداشت: کتابنامه: ص. ۱۷۷ - ۲۰۱.

موضوع: زنان (حقوق بین‌الملل) (Women International law)

موضوع: جنگ (حقوق بین‌الملل) (War International law)

موضوع: حقوق زن Women's rights

موضوع: زنان و جنگ Women and war

موضوع: حقوق بین‌الملل بشر دوستانه Humanitarian law

شناسه افزوده: سیدناصری، محمدمهدی، ۱۳۷۰-

رده‌بندی کنگره: K۶۴۴

رده‌بندی دیویی: ۳۴۲/۰۸۷۸

شماره کتابشناسی ملی: ۸۴۹۹۴۸۰

این کتاب با کاغذ حمایتی منتشر شده است.

Paper from well managed forests
and controlled sources

کاغذ این کتاب از جنگل‌ها و منابع
کاملاً مدیریت شده تهیه شده است.

فهرست مطالب

۷	دیباچه.....
۹	مقدمه.....
۱۹	فصل اول: مبانی نظری (تعاریف و مفاهیم).....
۲۰	مفاهیم مخصصات مسلحانه.....
۲۰	مفهوم مخصصه (جنگ).....
۲۵	منع توسل به زور در حقوق بین‌الملل.....
۲۶	تلاش برای محدود کردن اقتدار دولت‌ها.....
۲۷	محدودیت توسل به زور در دوران جامعه ملل.....
۲۹	منع توسل به زور در نظام ملل متحد.....
۳۰	مفهوم حقوقی جنگ.....
۳۱	عناصر سازنده مفهوم حقوقی جنگ.....
۳۱	عنصر تشکیلاتی و سازمانی.....
۳۲	عناصر مادی.....
۳۳	عنصر معنوی یا روان‌شناختی (قصد و نیت جنگ).....
۳۴	هدف‌دار بودن جنگ (منافع و مصالح ملی).....
۳۶	تاریخچه حقوق جنگ.....
۳۸	ضرورت وجود حقوق جنگ.....
۴۱	منابع حقوق جنگ.....
۴۲	تدوین حقوق جنگ.....
۴۳	طرح موضوع و طبقه‌بندی منابع.....
۴۳	عرف.....
۴۵	اصول کلی حقوقی.....
۴۵	قراردادهای بین‌المللی.....
۵۰	هدایت عملیات جنگی.....
۵۱	تعیین عرصه مخصصات.....

۵۱	عرصه مخاصمات در جنگ زمینی
۵۱	فرق میان منطقه جنگی و جبهه جنگ
۵۵	عرصه مخاصمات در جنگ دریایی
۵۵	مفهوم جنگ دریایی و ملاحظات کلی
۵۶	مناطق داخل در جبهه جنگ
۵۸	مناطق خارج از جبهه جنگ
۵۹	عرصه مخاصمات در جنگ هوایی
۵۹	مفهوم جنگ هوایی و ملاحظات کلی
۶۱	عرصه مخاصمات هوایی از دید حقوقی
۶۱	مناطق داخل در جبهه جنگ
۶۳	مناطق خارج از جبهه جنگ
۶۴	رفتار عمومی کشورها
۶۴	تشخیص مبارزان و غیرمبارزان
۶۸	افراد مبارز (رزمنده)
۷۳	تعریف افراد غیرنظامی و جمعیت غیرنظامی
۷۴	حمایت فنی از افراد غیرنظامی
۷۵	حمایت حقوقی از افراد غیرنظامی
۷۷	حمایت عام از افراد غیرنظامی (حمایت غیرنظامی)
۷۸	حمایت خاص از برخی طبقات افراد غیرنظامی
۸۱	زنان
۸۲	کودکان
۸۴	حقوق بشر
۸۵	اسناد بین‌المللی حقوق بشر
۸۸	حقوق بین‌المللی بشر دوستانه
۹۰	اصول و قواعد حقوق بین‌المللی بشردوستانه
۹۲	قواعد اساسی حقوق بین‌المللی بشر دوستانه
۹۳	اسناد بین‌المللی مربوط به حقوق بشر دوستانه
۹۴	پیمان پیمان نامه ی ژنو
۱۰۳	تفاوت‌ها و شباهت‌های حقوق بین‌المللی بشردوستانه و حقوق بشر
۱۱۱	هدف حقوق بشردوستانه
۱۱۲	اهداف حقوق بین‌الملل بشردوستانه
۱۱۳	حقوق بشر دوستانه بین‌المللی دارای چهار اصل اساسی است

۱۱۴ مبنای تضمین اجرای قواعد حقوق بین الملل بشردوستانه
۱۱۵ تعهد به تضمین در روبه قضایی بین المللی روبه قضایی بین المللی
۱۱۷ نقش ماهیت قواعد بشر دوستانه در تضمین اجرای حقوق بین الملل بشردوستانه
۱۱۷ راهکارهای تضمین حقوق بین الملل بشردوستانه
۱۱۸ قانون‌گذاری داخلی
۱۱۹ صدور دستور العمل‌های نظامی آموزشی
۱۲۰ تشویق آموزش غیرنظامیان
۱۲۱ تعیین مشاورین حقوقی در نیروهای نظامی
۱۲۱ استفاده از دولت حامی جهت نظارت
۱۲۲ ضمانت اجراهای حقوق بین الملل بشردوستانه (enforcement)
۱۲۳ ضمانت اجراهای یک جانبه حقوق بین الملل بشردوستانه
۱۲۳ اعتراض دیپلماتیک
۱۲۳ اقدامات متقابل (reprisals)
۱۲۴ ضمانت اجراهای دو یا چند جانبه حقوق بین الملل بشردوستانه
۱۲۵ نقش سازمان ملل متحد در تضمین حقوق بین الملل بشردوستانه
۱۲۶ نقش سازمان‌های غیردولتی در تضمین حقوق بین الملل بشردوستانه
۱۲۷ نقش دیوان بین المللی کیفری (ICC) در تضمین حقوق بین الملل بشردوستانه
۱۲۸ نقش محاکم بین المللی کیفری اختصاصی یا ویژه (AdHoc)
۱۲۹ فصل دوم: بررسی و آثار حقوق بشر دوستانه نسبت به زنان در مخاصمات بین المللی
۱۳۰ زنان در مخاصمات مسلحانه
۱۳۰ وضعیت زنان در حقوق بشردوستانه بین المللی
۱۳۱ نمونه‌هایی از نقض حقوق بشردوستانه علیه زنان
۱۳۵ آسیب‌پذیری زنان در درگیری‌های مسلحانه
۱۴۱ حمایت کلی از زنان
۱۴۱ حمایت خاص از برخی از زنان
۱۴۴ زنان و تجاوز جنسی در جنگ
۱۵۴ جرم‌انگاری خشونت جنسی در اساسنامه دادگاه کیفری بین المللی
۱۶۲ عنصر قانونی خشونت جنسی در اسناد بین المللی
۱۶۳ سایر اعمال غیرانسانی مشابه
۱۶۴ زنان مبارز در مخاصمات مسلحانه
۱۶۵ تجاوز و حمایت از زنان از نگاه قوانین داخلی
۱۶۸ استانداردهای بین المللی حمایت از زنان در مخاصمات مسلحانه

۱۶۹	حمایت‌های حقوقی عام بین‌المللی از زنان در مخاصمات مسلحانه
۱۷۲	حمایت‌های خاص بین‌المللی از زنان در مخاصمات مسلحانه
۱۸۱	منابع و مآخذ
۱۸۲	منابع فارسی
۱۹۱	منابع انگلیسی

دیباچه

زنان در طول تاریخ، بیشترین صدمات جسمی و معنوی را در اثر وقوع مخاصمات مسلحانه و در اشکال مختلف پذیرا شده‌اند؛ آنان با این که نقش چشمگیری در شروع مخاصمات نداشته‌اند، اما بیشترین صدمات را از آثار و نتایج جنگ‌ها متحمل می‌شوند و گاهی مورد ناپسندترین اعمال قرار می‌گیرند. در این میان، حقوق بشردوستانه حمایت‌های وسیعی را از زنان به هنگام مخاصمات مسلحانه بشر و غیر بشر بعمل آورده است. آنان از حمایت‌های عمومی مقرر شده برای غیرنظامیان در صورتی که در مخاصمه مشارکت مستقیم نداشته باشند، بهره می‌برند و ضمن این که از رفتارهای منطبق با حقوق بشر برخوردار می‌شوند تحت حمایت مقررات حقوقی ناظر بر رفتار با دشمن قرار می‌گیرند. بر همین اساس است که حقوق بشردوستانه از زمان آغاز منازعات مسلحانه تا پایان آن، سازوکارهایی حمایتی (عام و خاص) برای زنان، لحاظ

می‌کند که بهترین منفعت زنان را باید در کاستن از تسلیحات
کوچک و بزرگ جست‌وجو کرد.

دکتر سید باقر میرعباسی

دانشیار دانشگاه تهران

مقدمه

زنان از محروم‌ترین گروه‌های انسانی هستند که همیشه در جنگ، بحران‌های سیاسی و بلایای طبیعی اولین تیر به سمت آنان نشانه می‌رود، به طوری که در بیشتر موارد زنان آواره و پناهنده در معرض انواع وضعیت‌های بحرانی قرار می‌گیرند و مجبور می‌شوند شهر و دیار خود را ترک کنند. در این راستا جامعه انسانی خود را موظف می‌داند شرایط قومی، نژادی و ملی را کنار گذاشته و تنها با در نظر گرفتن اشتراک در وجوه انسانی و تعلقات بشری به این گونه افراد کمک کند و جنگ یکی از بلایایی است که اصلی‌ترین قربانیان آن در طی تاریخ زنان و کودکان هستند. آن‌ها کسانی هستند که در جنگ‌ها کشته می‌شوند، مورد آزار و اذیت قرار می‌گیرند، خانه و خانواده خود را از دست می‌دهند و با فقدان آموزش و بهداشت با مشکلات عمیق روحی مواجه می‌گردند زنان به عنوان بخشی از جامعه که به بیشترین حمایت در برابر خشونت و آزار جنسی و

سوء تغذیه و شرکت در مخاصمات مسلحانه نیاز دارند معمولاً در دوران تنش و نزاع مسلحانه به فراموشی سپرده می‌شوند و در این فضای بی‌کیفیری به فراخور مورد سوء استفاده نیروهای نظامی قرار می‌گیرند. خوشبختانه در طی نیم قرن گذشته پیمان پیمان نامه‌ی متعددی برای دفاع از زنان منعقد شده است تا قبل از سال ۱۹۴۹ میلادی در حالی که نظامیان تحت پوشش پیمان نامه‌ی ژنو قرار داشتند غیر نظامیان از هرگونه حمایت حقوقی محروم بودند؛ بطوری که مخصوصاً در طی دو جنگ جهانی، در عمل ملاحظه شد که اتباع غیر نظامی دشمن از جمله زنان آماج هر نوع تجاوز و تعدی بودند. در آن دوران، برخلاف برداشت سنتی که از سوی دانشمندان کلاسیک ابراز شده بود، جنگ هرگز یک اقدام که انحصاراً مربوط به حکومت‌ها باشد، نبود؛ بلکه مستقیماً ملت‌ها را نیز دربر می‌گرفت که از آن جمله می‌توان توقیف و بازداشت آنان را در اردوگاه‌های کار اجباری نام برد. با انعقاد عهدنامه ژنو مورخ ۱۲ اوت ۱۹۴۹ م. مربوط به حمایت از افراد غیر نظامی در زمان جنگ، اتباع دشمن از حیث فردی تحت حمایت شدید حقوقی قرار گرفته و عنوان «شخص حمایت شده» را یافتند. محافظت از صلح جهانی و امنیت بین‌المللی وظیفه مهمی است که در اولین منشور جامعه بین‌الملل ۱۹۴۵ قید گردیده است. اما جامعه بین‌الملل نتوانسته است چه جوامع کنونی و چه جوامع آیندگان را در مقابل آتش جنگ‌ها محافظت نماید. با وجود تعداد

کثیری پیمان نامه و پروتکل و خود منشور سازمان ملل متحد، وحشت روزافزون زنان در اثر بروز جنگ‌ها رو به افزایش است و زنان بیشتری به طرق مختلف جان و زندگی و موجودیت خویش را از دست داده و می‌دهند. جنگ‌ها به عنوان عامل اصلی، توسعه جوامع را که برای تساوی حقوقی و اجتماعی زنان امری مهم است تحت تأثیر خود قراردادده و آنان را به عنوان قربانیان اصلی و بی‌دفاع جوامع به سوی نابودی و انزوا و تبعیض می‌کشاند. تحت تأثیر مستقیم یا غیر مستقیم جنگ‌ها روزانه هزاران زن و کودک در سطح جهان در اثر گرسنگی، کمبود آب و غذا و بیماری‌های رایج ناشی از مخاصمات مسلحانه قربانی می‌شوند. در سرتاسر جهان انسان‌ها در اثر درگیری‌های مسلحانه و اختلافات خشونت‌بار، ترور، اسارت و اشغال در رنج و عذابند و بیشتر از همه این عذاب‌ها کاراکنتری به نام جنسیت زنان و دختران بی‌شماری را در آتش ظلم و جور و زیاده‌خواهی سیاست‌مداران نابود می‌کند و اما در حقوق بین‌الملل حقوق بشردوستانه به مقرراتی گفته می‌شود که در حال درگیری مسلحانه طرفین تخاصم باید این مقررات را رعایت کنند و مراد از این مقررات، مقرراتی است که بشر بعد از این که جنگ بموجب اعلامیه حقوق بشر ممنوع و پدیده‌ای اضطراری تلقی شد، در عین حال در جنگ جهانی بشریت متوجه شد که جنگ امری اجتناب‌ناپذیری است و وقتی آن را این‌گونه تلقی کرد و علی‌رغم منع جنگ و هرگونه اقدام مسلحانه علیه یکدیگر، گفتند